

erkende dat hij het stuk geschreven had maar zei ook dat hij het had ingetrokken. Hij kon heengaan en werd nog diezelfde avond gearresteerd en in de gevangenis te Scheveningen opgesloten. Voor de Duitsers was het gebeurde de druppel geweest die de emmer had doen overlopen: van Poelje stond al op de gijzelaarslijst¹; hij was hun, vermoeden wij, te 'nationalistisch'. Wij komen op van Poelje's beleid nog terug.

Gerrit Abraham van Poelje was in 1884 in Naaldwijk geboren. Op negentienjarige leeftijd werd hij er ambtenaar ter gemeentesecretarie. Het recht en speciaal het administratieve recht trok hem aan: hij deed staatsexamen, studeerde en promoveerde te Leiden en werd in '20 in het Haagse stadhuis chef van de afdeling onderwijs. In '23 kreeg hij daar te maken met de vrijzinnig-democratische leider mr. H. P. Marchant die het Kamerlidmaatschap ging combineren met het Haagse wethouderschap voor onderwijs. Veel tijd voor dat wethouderschap had Marchant niet: hij liet de zaken dan ook als regel aan zijn kundige afdelingschef over die zijnerzijds in '28 een buitengewoon hoogleraarschap in het administratieve recht aanvaardde aan de Handelshogeschool te Rotterdam. Toen Marchant in '33 in het tweede kabinet-Colijn minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen werd, nam hij van Poelje als directeur-generaal van het onderwijs naar het departement mee; op onderwijsgebied liet Marchant het beleid vrijwel geheel aan hem over en er kwam in van Poelje's dominerende positie ook geen wijziging toen Marchant in mei '35 tot aftreden genoopt werd, nadat bekend geworden was dat hij ruim vier maanden tevoren in diep geheim tot de katholieke kerk togetreden was.

Twee uitlatingen van van Poelje haalden wij aan: 'mijn dwarse natuur deed mij daartegen ingaan' en: 'ik vond dit nogal knap van mijzelf'. Dwars was hij en, naar het oordeel van anderen, ook niet vrij van zelfingenomenheid - niet onverklaarbaar bij iemand als hij die het van nederig ambtenaar tot hoogleraar en directeur-, later secretaris-generaal gebracht had. Hij had de neiging om op ministers neer te zien en hij was er na de capitulatie van overtuigd dat hij het er niet slechter van af zou brengen dan Bolkestein gedaan zou hebben die met het kabinet naar Londen vertrokken was. Maar waar Bolkestein een wijs man was, kon van Poelje vanuit zijn geprikkeldheid wel eens te snel reageren. Hirschfeld bewonderde zijn grote kennis en kunde maar vond ook 'dat hij wel eens bijzonder gekke dingen kon zeggen.'²

¹ Brief, 5 sept. 1940, van Harster aan Bene (FO/SD, 554497). Van Poelje werd dan ook na enkele weken aan de groep gijzelaars in Buchenwald toegevoegd maar korte tijd nadien naar een kleine plaats in Duitsland overgebracht. Maart '41 kon hij naar Nederland terugkeren. ² H. M. Hirschfeld, 15 april 1961.